

PINTURA SACRA. Viladomat es va guanyar una gran reputació com a pintor d'obres religioses. A l'esquerra, el *Sant Sopar* que es conserva al Museu Diocesà i Comarcal de Lleida, i a sota, la *Dolorosa* de l'església de Sant Sever a Barcelona.

VILADOMAT L'ESPLENDOR DEL BARROC CATALÀ

El gran pintor català del barroc va destacar per la seva destresa artística, però també per la seva actitud rebel contra el sistema gremial. Després de la desfeta del 1714, els seus quadres es van convertir en una font d'inspiració i en un referent per als pintors del segle XVIII. **PER MARIA COLL,** AMB L'ASSESSORAMENT DE **FRANCESC MIRALPEIX**

L'any 1729 Mataró s'albirava com una ciutat pròspera. La bonança havia animat els dos-cents membres de la Congregació de la Mare de Déu dels Dolors, molts d'ells adinerats, a culminar la seva gran obra: un conjunt adossat a la basílica de Santa Maria format per una sagristia, una capella, un cambril i una sala de juntes. La construcció del conjunt s'havia finalitzat el 1708, però els treballs de decoració del sostre de la sala de juntes per part de Joan Gallart, un dels ar-

tistes més destacats de Barcelona abans de la guerra de Successió, havien quedat estroncats per la seva mort durant el fatídic any de 1714. Quinze anys després de la gran desfeta, els mataronins tenien clar que només una persona podia dirigir i finalitzar aquella obra, l'artista que en aquell moment estava en boca de tothom: Antoni Viladomat. Aleshores, al seu taller, ubicat al carrer del Bou de Barcelona, ja hi tenia suficients aprenents per fer front a un encàrrec de grans dimensions. De fet, ho havia demostrat amb escreix treballant du-

rant els darrers nou anys al monestir de Santa Maria de Jonqueres de Sabadell, obra que aquell 1727 estava a punt de finalitzar.

A Mataró calia acabar la sala de juntes, pintar tres evangelistes i algun apòstol, realitzar els vint olis del viacrucis de la capella dels Dolors i fer la pintura de la decoració parietal. Poc podia imaginar-se aleshores Viladomat que aquest encàrrec que estava a punt d'emprendre esdevindria una de les obres més majestuoses del barroc català.

Però, quan Antoni Viladomat havia passat a ser l'artista més admirat pels seus contemporanis? Més enllà de la seva qualitat artística, hi ha dos factors que van marcar la seva vida: haver sobreviscut a la guerra de Successió i el seu esperit transgressor. Viladomat havia nascut en un ambient artístic. El seu pare, Salvador Viladomat, era daurador, per això es relacionava sovint amb escultors i pintors. Ben aviat, però, quedà orfe de pare.

La mare, emparada per la normativa gremial, va mantenir el taller obert, i a deu anys, veient les aptituds que mostrava el petit Antoni pel dibuix i la pintura, va decidir posar-lo en mans d'alguns mestres, entre ells Pasqual S. Savall i Joan Baptista Perramon.

La historiografia del segle XIX explica que el seu nom va començar a circular pels cercles artístics de Barcelona gràcies al retrat que va fer del beat Josep Oriol l'any 1702. Però per la documentació que es troba a l'Arxiu de Santa Maria del Pi sembla que el seu veritable autor hauria estat Pau Priu.

BARCELONA, CIUTAT CORTESANA

El 1705 va ser un any clau per a Catalunya i per a Barcelona: es va signar el pacte de Gènova, que significava l'entrada dels catalans en la guerra de Successió al costat d'Anglaterra, i l'arxiduc Carles d'Àustria va instal·lar la seva cort a la capital catalana. L'art, òbviament, no va quedar al marge d'aquests esdeveniments polítics. L'arribada del nou rei va provocar gran rebombori entre els artistes locals, però encetà una dècada de penúria.

Els pintors, com molts altres professionals, es van veure obligats a col·laborar amb la causa, fent tornos de guàrdia per protegir la ciutat, i a augmentar els donatius per satisfer les despeses de la guerra. Aquestes noves pressions impositives, però, tenien lloc en un moment d'alta competència, ja que en saber-se la notícia de l'arribada de l'arxiduc a Barcelona diversos artistes estrangers, que actuaven al marge del Col·legi de Pintors, s'instal·laren a la capital catalana amb la intenció de satisfer els desitjos de la nova corona.

L'ARRIBADA DE PINTORS ESTRANGERS

Fins aleshores els catalans s'havien protegit de la producció estrangera i dels pintors de la resta de la Península fent-los pagar taxes més altes i obligant-los a col·legiar-se. Curiosament, els artistes que havien residit a Itàlia estaven exempts de complir aquestes normes, perquè es considerava que provenien de la meca artística del moment.

De tots els pintors arribats en aquell temps, cal destacar-ne un: Fernando Galli Bibiena,

L'arribada de la cort austriacista a Barcelona va significar també l'arribada dels pintors cortesans, que van influir en Viladomat

Es descobreix si Viladomat va ser a Barcelona durant el setge. El seu rastre es perd el 1713 i es recupera el 1715

l'encarregat de fer l'escenografia de les representacions d'òpera que es feien a la Llotja i possible autor de les pintures decoratives de l'església de Sant Miquel —edifici ubicat just al costat de l'Ajuntament de Barcelona, que va ser enderrocat el 1868 perquè aquest es pogués ampliar. I per què? Doncs perquè mentre els membres del Col·legi es lamentaven per la competència deslleial, Antoni Viladomat va decidir aprofitar l'oportunitat que li brindava la vida i va saltar-se els límits encartonats del gremi entrant en contacte amb el grup d'artistes cortesans, i possiblement amb Conrad Rudolph. De la relació amb tots ells, va fer que Viladomat adoptés una concepció més liberal de l'ofici i també és probable que n'aprengués la pintura al tremp i a l'oli o la tècnica del clar-obscur.

El gener del 1713 estava a punt de signar-se el tractat d'Utrecht, el qual reconeixia Felip V com a rei d'Espanya i deixava els catalans abandonats a la seva sort. Malgrat que la ciutat ja es preparava per a un llarg setge, Viladomat

TALENT INNAT. Dalt, *Dona amb ventall*, obra pintada entre el 1720 i el 1755 que mostra l'ús de la perspectiva que feia Viladomat. A l'esquerra, autoretrat que es troba al Museu Nacional, datat pels volts del 1750.

continuava treballant, ara sense l'empresari d'un mestre i lliure de la disciplina del Col·legi. És sabut, que entre aquest tràfec Viladomat va pintar un retrat de Von Starhemberg, comandant en cap de les tropes austríacistes.

No és clar, però, que l'il·lustre pintor fos un dels soferts catalans que van patir l'històric setge de Barcelona. Es té constància que el 23 de febrer del 1713, l'artista, lliure de servituds

militars, va signar una procura a favor del notari Bartomeu Esperabé, qui sap si com a bestreta d'un canvi de residència; ja que les següents notícies d'ell a la capital catalana són del 1715, quan els Viladomat ja estan relacionats amb la nova oligarquia borbònica, i el 1718, per un pagament impositiu.

De fet, fins a la dècada dels vint, quan comença el seu període d'esplendor com a pintor, no es coneix amb exactitud la seva ubicació. Joaquim Fontanals el situa a Reus en la construcció d'una Setmana Santa per al convent dels carmelites descalços, la decoració de la Casa de la Caritat d'aquesta mateixa ciutat i la creació d'un retrat d'un cavaller d'aire francès relacionat amb aquesta entitat. Tampoc no es descarta, però, que acompanyés el seu germà Agustí Viladomat, daurador de professió, a treballar a Cadis, ja que, com que no era membre del Col·legi de Pintors, no havia d'anunciar la seva absència.

ELS PLETS DEL GREMI CONTRA VILADOMAT

La ciutat andalusa acabava d'assumir la Casa de Contractació d'Índies, fins aleshores a Sevilla, i vivia un període de creixement i expansió. El grup més nombrós de catalans, però, no hi van fer cap fins al 1720, quan les obres de construcció de la Ciutadella i la reconstrucció de Barcelona després del setge ja anaven a

la baixa. Ara bé, no es pot descartar aquesta possibilitat, especialment si tenim en compte que, malgrat que el nom Viladomat ja era reconegut, la família no vivia en l'opulència. El 1721, per exemple, l'artista només declarava com a propietat una casa a Barcelona que havia heretat dels seus pares i que no devia estar en gaire bon estat després dels bombardejos, ja que el 1716 pagava el lloguer d'una altra casa. I, fins i tot, es feia càrrec de la quota del gremi de dauradors del seu germà, amb qui tota la vida va mantenir un fort lligam.

Finalment, després d'una amarga postguerra, a Catalunya començava una època de recuperació econòmica. De repressió, però també d'esplendor artística. I en aquesta nova ciutat borbònica, controlada des de la Ciutadella, Viladomat es va construir la imatge de gran pintor. Per començar el 1720 es casava a la parròquia de Santa Maria del Pi amb Eulàlia Esmandia, amb la qual tindria diversos fills però només en sobreviuria un, Josep, artista com el seu pare. També van ajudar a inflar la seva popularitat les contínues picabaralles que va protagonitzar amb el Col·legi de Pintors, institució que ni abans ni després de la guerra no va aconseguir que l'artista se su-pedités a la seva disciplina.

La institució va presentar dos plets contra ell, un per treballar sense estar col·legiat (1723) i un altre per obrir un taller, dret que només

tenien els mestres agremiats (1739), però tots dos es van resoldre a favor de Viladomat. Artistes com Fèlix Cabanyes, Pere Casanovas, Francesc Vives, Fèlix Nogués, Antoni Ferrer o els germans Manuel i Francesc Tremulles van passar pel seu obrador i suposadament el van tenir com a mestre.

És evident que la seva visió liberal de l'ofici de pintor representava un atractiu, però va ser amb la seva obra, generalment de temàtica religiosa, amb què es va guanyar més admiradors. Són d'aquesta època les vint teles de gran format de la vida de sant Francesc per al desaparegut convent de Barcelona, avui al Museu Nacional d'Art de Catalunya; la *Cai-guda i conversió de sant Pau al camí de Damasc* de la capella de la Casa de la Convalescència de l'Antic Hospital de la Santa Creu; el *Viacrucis* de la capella dels Dolors de la basílica de Santa Maria de Mataró o el *Cicle de la vida de sant Bru* de la Cartoixa de Montalegre, quatre de les teles de la qual es troben a París.

EL MILLOR PINTOR DEL SEU TEMPS

L'activitat de Viladomat va minvar a partir del 1740. Tenia l'ajuda del seu fill, però aquest no tenia les qualitats del pare. El 1744 moria el seu germà Agustí, el 1747 la seva dona Eulàlia i el 22 de gener del 1755, ell. No sabem el contingut de la seva herència, però sí el seu llegat com a pintor. Un home que va ressituar de nou la creació artística a Catalunya als nivells anteriors a la guerra. El 1769, Antoni Ponç, de l'Acadèmia de San Fernando, escriu a Viladomat en el seu llibre *Viaje por España*: "fue el mejor pintor que tuvo España en su tiempo", fent-se ressò d'un comentari d'Anton R. Mengs. Una sentència ben clara. ■

100% BARROC
Vista general de la Capella dels Dolors, a l'església de Santa Maria de Mataró, considerada una de les mostres més majestoses del barroc català i obra de Viladomat.

HONORS AL MESTRE UNA FIGURA RECUPERADA

En el segle XIX la figura d'Antoni Viladomat es va recuperar amb força. Per exemple, se li va adjudicar un carrer de l'Eixample (1860) entre els grans noms de la noblesa (Comte d'Urgell, Comte Borrell) i de la resistència de Barcelona del 1714 (Antoni de Villarroya o Rafael Casanova). El pintor també va passar a formar part de la Galeria dels Catalans Il·lustres ideada per l'Ajuntament de Barcelona el 1872, i el seu va ser el segon retrat col·locat després del d'Antoni Campmany. També es va col·locar una escultura d'ell a l'entrada de l'Exposició Universal del 1888 i que avui es troba al Passeig de Lluís Companys.

MARIA COLL ÉS PERIODISTA.
FRANCESC MIRALPEIX ÉS PROFESSOR D'ART MODERN A LA UDG I COMISSARI DE L'EXPOSICIÓN

PER SABER-NE MÉS

En el marc de la commemoració del Tricentenari dels fets de 1714, se celebra simultàniament en cinc museus una exposició dedicada a Viladomat: al MNAC, *L'obra gràfica d'un precursor*; al Museu d'Art de Girona, *L'home, l'artista, l'obra*; al Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, *La Capella dels Dolors. Una cruïlla artística*; al Museu de Mataró, *Redescobertes*; i al Museu de Lleida Diocesà i Comarcal, *El relat pintat*. Més informació a l'agenda del web <http://tricentenari.gencat.cat>

COM IDENTIFICAR UN 'VILADOMAT'?

UN PINTOR D'ESTIL SINGULAR

La pintura de Viladomat mostra uns trets prou fàcils de reconèixer. Les composicions segueixen patrons de lectura directa i senzilla. Les figures són estilitzades, i sempre estan col·locades al davant i molt a prop de l'observador. L'expressivitat dels personatges és càndida i esmorteïda. Les cares dels homes es construeixen sobre una base comuna: forma ovoïdal, front ample, celles arquejades, ulls ametllats, nas llarg i estret i boca petita.

Les dones són iguals, només un xic més refetes, si no són santes. Els nens, en canvi, tenen el cos desproporcionat i són sempre camacurts. Hi dominen els colors formats a partir d'una paleta basada en el vermell, el blau, el color carn, el marró daurat, el verd i el blanc. I, finalment, Viladomat no segueix la tradició barroca d'il·luminar els quadres sempre des de l'angle superior esquerre, sinó que prefereix adequar la llum segons la ubicació de la tela.

